

Gyengülő piacvédelem, a versenyképesség próbája 1997-ben

A magyar agrárgazdaság küll- és belpiaci versenyképessége soktényezős változóként értelmezhető. Általánosan elterjedt nézet, hogy ökológiai adottságaink, tradícióink, munkakultúránk, termelési tapasztalataink, ráfordítási szintjeink (mint a földár vagy a munkabér) és a termelés üzemmeretei egyfajta versenyelőnyt biztosítanak számunkra. A komparatív előnyök azonban a nemzetközi porondon dúló nyílt és burkolt diszkrimináció és az azt kiegészítő támogatási verseny miatt tisztán, valójában soha nem érvényesültek. A GATT-megállapodás némileg mérsékli ezt a hatást, de az igazi áttörésre még legalább 1999-ig várni kell.

Ismeretes, hogy Magyarország igen sokszínű agrártámogatási rendszer működtetésével óvta eddig és kívánja óvni a jövőben is a hazai agrártermelést. A cél valamilyen szinten felvenni a versenyt az agrárgazdaságukat tőlünk lényegesen intenzívebben támogató országokkal. Nettó támogatottsági szintünk azonban lényegesen alacsonyabb, mint riválisainknál, illetve nyugat-európai kereskedelmi partnereinknél. A 11%-os PSE (termelői támogatási egyenérték) mutatónk negyede, ötöde az EU átlagának.

A támogatások tehát értékviszonyokat torzít, ezen keresztül pedig versenyképességet javító beavatkozások, és a mindenkor mértéktől függ, hogy kioltják-e vagy csak csökkentik az említett komparatív előnyöket, netalántán túlkompenzálva azokat, elorsvasztják az alacsonyabb támogatottságú, de előnyösebb környezeti feltételek között folytatott termék-előállítás. (Túlzás nélkül állítható, hogy ez az a pont, ahol érdekeltté válhatunk az EU-hoz való csatlakozásban, hiszen az EU egységes belső piacán, azonos nagyságrendű támogatások esetén, reményeink szerint jobban felszínre kerülhetnének komparatív előnyeink. Kérdés azonban, hogy az

EU teljes jogú tagjává válva az olcsóbb munkaerő vagy alacsonyabb földár, melyek jelenleg még valóságos versenyelőnyt jelentenek számunkra, megmaradnak-e, vagy elporladnak a status quo új keretei között.)

A védettség aranykora

Az agrárgazdaság 80-as évekbeli importszabályozására a vámokon túl a diszkrecionális hatósági importengedélyezés és a fogyasztási cikkek beáramlását értékkerekek között tartó, ún. fogyasztásicikk-globálkvóta szolgált. Az évtized vége felé beindult importliberalizáció elsősorban az ipari termékkört érintette, a mezőgazdasági termékek esetében pedig – az agrárlobby erős nyomásának köszönhetően – túlnyomórészt csak az itthon nem termelt termékekre, a nem élelmiszeripari feldolgozásra szánt produktumokra, illetve főként egyes kevésbé jelentős agrártermékekre vonatkozott.

Rövidlátó gondolkodás érvényesült, miszerint amiből éppen akkor nem volt hazai termelés, azt kell liberalizálni. Jóllehet, akkoriban a KGST-vel fémjelzett „keleti” kvázi piac törvényszerűségeinek ismeretében és az itthoni tervgazdálkodás következtében sem lehattünk volna biztosak abban, hogy kínálatunk – választék és minőség tekintetében – adekvát a fizetőképes kereslettel, vagy ami ennél is komolyabb kérdés, hogy az értékrendek változása új és differenciáltabb igények felszínre kerülésével jár, melyek kielégítése piacot jelenthet egykor a hazai termelés számára, és oktanalog a konkurenciát előnyhöz juttatni addig, amíg a hazai termelés versenyképessé nem válik.

Ennek az átgondolatlan és félreértelmezett liberalizációnak tudható be, hogy a rendszerváltás idején, majd az azt követő években a termelés és feldolgozás terén sok új vállalkozás kibontako-

„
Magyarország igen sokszínű
agrártámogatási rendszer
működtetésével óvta eddig
és kívánja óvni
a jövőben is
a hazai agrártermelést.

◆
Rövidlátó gondolkodás
érvényesült, miszerint amiből
éppen akkor nem volt
hazai termelés,
azt kell liberalizálni.

”

zását korlátozta vagy tette lehetlenné az importtal szembeni piacvédelem alacsony szintje és az általános kormányzati hozzáállás, hogy a liberalizáció, a szabadkereskedelem irányába történő elmozdulás együtt jár a kereskedelem szabályozási terének szűkülésével, sőt, a szabályozás szükségességének tagadásával. Ez komoly hiba, hisz jórészt e hozzáállásnak „köszönhető” az EU-val kapcsolatos agrártermék-kereskedelem 90-es évekbeli alakulása, exportunk stagnálása és importunk növekedése. Vagyis a magyar piac gyengébb gátakat állított, rossz hatékonysággal működtette az ellenőrzést, részleges és lassú volt az intézményrendszer.

Emellett nem törődött eléggé a fogyasztók értékítéletének alakításával, a hazai termékek iránti kereslet fokozásával, a marketingeszköztár okszerű alkalmazásával, a tisztességes konkurenciaharcra.

Ezzel szemben partnereink a szabadkereskedelmi megállapodások kiterjesztésével egy időben nagyobb súlyt helyeztek a szabályozási technikák finomítására és a szabályozást segítő infrastruktúra hatékony működtetésére.

A 90-es évek eleje

A belső piac védelmének túlbiztosított rendszerét 1990–92 között a túlfűtött importliberalizálás váltotta fel. Sajátos halmozódás figyelhető meg a belső piac védelmét negatívan érintő intézkedések kapcsán, így a támogatások drasztikus leépítésével párhuzamosan egyoldalú, mondhatnánk viszonzást nem is igénylő importliberalizáció zajlott, miközben válaszlépések nélkül maradt a forint erőteljes felértékelődése. Gyakorlatilag önként, az eminens tanuló szerepében tetszelegve, idő előtt mondtunk le az EK Társulási Megállapodás és a GATT-megállapodás során áruba bocsátható korlátainkról, egyoldalúan fosztottuk meg magunkat alkupozíciónk leghathatósabb eszközeitől.

Ez az a korszak, amikor a rubelelszámolású piacaink összeomlanak (NDK beolvadása, SZU megszűnése), az életszínvonal csökken, az infláció elszabadul, és e folyamatok végveszélybe sodorják az ún. keleti piacoknak kitett élelmiszeripari szakágazatokat (mint a tartósítóiipart, a hús- és baromfiipart és a boripart), valamint ezek alapanyaggyártóit. A válságra máig is vitatható erejű terápiás kezelést nyújtott a „csődtörvény”. A kialakult csődhullám maga alá temetett rekonstrukción átesett, de piacukat veszített kapacitásokat éppúgy, mint a minőségi állatállomány színe-javát. Felhalmozódott, eladhatatlan készletek kerültek a hitelezők kezébe

”
Felhalmozódott,
eladhatatlan készletek kerültek
a hitelezők kezébe
és jutottak gazdasági kalkulációkat
mellőzve, olcsó pénzen külföldre,
miközben itthon
a liberalizálás következtében
megugrott az élelmiszerimport.
A védelem gyengülése általános
jelenség volt
a 90-es évek elején.
”

és jutottak gazdasági kalkulációkat mellőzve, olcsó pénzen külföldre, miközben itthon a liberalizálás következtében megugrott az élelmiszerimport. Példaként említhető a mintegy 40 millió dollár nagyságrendet elért tejtermékimport, mely az éppen privatizálás előtt álló hazai tejipar valóságos konkurensévé vált a honi piacon.

A védelem gyengülése általános jelenség volt a 90-es évek elején, a versenytől azonban mégis megkíméltek néhány speciális, nemzetgazdasági szempontból lényegesnek tartott ipari területet. Ilyennek bizonyult példának okáért a vaskohászat. A kohászat mai állapotán látható, hogy a négy-öt évig tartó piacvédelem ellenére sem sikerült

eredményekkel kecsegtető szerkezetváltást, hatékony struktúrapolitikát megvalósítani. (De ilyen helyzetbe került az akkor már egyedül maradt műtrágyagyár, a Péti Nitrogénművek is.)

Talán túlzott általánosítás, de ezekre az esetekre feltehetőleg igaz, hogy akit nagyon megvédenek, az nem védekezik.

Külön elemzés tárgya lehetne a vámpótlék szerepe, amelyről azonban elhelyezett állapotunk meg csak annyit, hogy ambivalens érzelmeket váltott ki a termelők körében. A vámpótlék drasztikusan csökkentette a hazai piacon nem előállítható termékeket importáló cégek nyereségét, még akkor is, ha azok magyarországi piaca 1995-ben bővült. Megszaporodott vámmérséklési, illetve vámpótlék-elengedési kérelmek jelezték a Vámtarifa Bizottság szintjén azt, hogy a vámpótlék drasztikus adminisztratív eszköz, és azokat sújtja leginkább, akiket más kormányzati eszközökkel éppen a termelés fokozására ösztönöztek.

A stabilizációs csomag részeként két évvel ezelőtt bevezetett vámpótlék 1997 közepi megszüntetése, a statisztikai illeték felszámolása, a GATT-vámok kötelező mérséklése és az EU, EFTA, CEFTA megállapodásokból következő vámmérséklési kötelezettség, továbbá a GATT-megállapodásban rögzített (a belső fogyasztás 3%-a erejéig biztosítandó) piacnyitási, illetve minimális piacrajutást biztosító kötelezettség mind egy irányba mutató következménnyel járnak: folyamatos és elkerülhetetlen importbővülésre számíthatunk.

Mit lehet tenni?

A nagy kérdés az, hogy kénytelen-kelletlen, vagy önként, eminens tanulóként, netán átgondolatlanul, a liberalizációs folyamatban üzletet, tárgyalási pozíciót nem is sejtő, alkupozíciót nem is érzékelő korszakot követően mit tudunk tenni belső piacaink védelmében.

Néhány agrárgazdasági szempontból jellegzetes esetet, illetve problémamegközelítési aspektust szeretnék röviden vázolni, előrebocsátva természetesen azt, hogy az agrártermékek külkereskedelmi forgalmával foglalkozó egyetlen integrációs megállapodásunk sem tűzte ki célul soha az azonnali és teljes liberalizációt, a korlátok nélküli termékáramlást, az élelmiszerek – kvóták és vámok nélküli – szabadkereskedelmét.

Tehát az egyes integrációkkal és országokkal kötött szabadkereskedelmi típusú megállapodásaink kölcsönös koncessziónyújtások halmazán értelmezhetők. Adunk és kapunk kedvezményeket, annak reményében, hogy piacokat szerzünk, illetve biztosítunk termékeink számára. Ennek révén feltételezhetően növekszik a gazdasági teljesítmény, javul a foglalkoztatás és nő a vásárlóerő is, ami alkalomadtán a viszontkedvezmények révén hazai piacra áramló import élelmiszerek esetében is fizetőképes keresletet indukál.

Az ilyen típusú piacnyitások megállapodások legkomplexebb példánya az egykori GATT-megállapodás, melynek alapfilozófiája a világkereskedelem fellendítése előtt álló akadályok lebontása. Megjelenési formája pedig az ütemezett vámlebontás, a nem vámjellegű kereskedelmkorlátozó intézkedések eltörlése, a protekcionizmus kereskedelmet és a komparatív előnyök érvényesülését torzító hatásának mérséklése.

Ezek azok az elvek, amelyeket sokan az erőviszonyok rögzítésének, az USA és az EU közötti kereskedelmi játéktér – kereskedelmi háború nélküli – biztosításának tartanak. A rendre márpedig nagy szükség van, hiszen a kis országok sem, de kiderült, hogy már a nagyok sem győzik támogatással. Változtatni szükséges az agrárpolitikán, a támogatások szintjét mérsékelni kell, különben öngerjesztő rendszerként kezelhetetlen terméktömegeket, terméktöbbleteket produkál, ami csak állami beavatkozással vonható ki a piacról, az állami garancia nyújtotta biztonság pedig fokozza a termelési kedvet.

A GATT-megállapodás mellett, illetve ma már részben ennek keretén belül az egykoron hét tagállamot számláló EFTA országcsoporttal és a viseigrádi csoport országai-val (CEFTA) is a kölcsönös piacrajutást célzó megállapodásokat kötöttünk. Sőt, ezen megállapodások esetében (lásd CEFTA-megállapodás) az érzékeny termékek kivételével vámmentes és kvóta nélküli nyitásra is sor került 1996-tól. A távlati tervek szerint pedig teljeskörű vámlebontás segítené ezen országok között az élelmiszer-kereskedelmet.

Mivel a GATT-megállapodásban a vámok abszolutizálásába

egyezett bele az egyezményt Marrakechben aláíró 117 tagállam, így valójában redukálódott az importszabályozás eszköztára, szimplifikálódott a védelem.

Mégis, mi maradt az agrártermék-kereskedelem importszabályozása terén?

Több létező és jó néhány potenciális lehetőség áll ma is rendelkezésre annak érdekében, hogy védjük piacainkat, termelőinket a tisztességtelen verseny káros hatásaitól, a protekcionizmus eltérő szintjeiből adódó versenyhátránytól. Ugyanakkor ezt a védelmet nem elvtelenül, a verseny kizárásával vagy ártalmatlanná tételével kell gyakorolnunk, hanem kellőképpen disztinválva, betartva a két- és többoldalú megállapodásainkból adódó, többnyire éppen a piacvédelem szintjét csökkentő, eszközeit szimplifikáló megállapodásokat.

De nézzük lehetőségeinket:

- Maga a GATT-megállapodás ún. green box-a sorra veszi azokat a piacrajutást segítő eszközöket, infrastrukturális beavatkozásokat, amelyek fejlesztését nem hogy korlátozni vagy megtiltani nem akarja, hanem ösztönözni kívánja. A promóció, a marketing, a piaci információs rendszerek, a kereskedelmi logisztika fejlesztése, az élelmiszersegély, a mezőgazdasági kockázatokra szóló, kármérséklést célzó biztosítások, vagy a természeti katasztrófák következményeinek enyhítése stb. – mind szabadon támogatható célok. A hazai termék iránti bizalom fokozásával, ismertségének növelésével szabad és lehet is piacot nyerni belföldön, külföldön egyaránt. E terén az eddig megtett lépések egyáltalán nem lebecsülendők. Ilyen demonstráció a már hagyományokkal rendelkező

FOODAPEST és egyéb termékbemutatók, több élelmiszerfeldolgozó azonos profilú termékeinek közös reklámja és márkavédjegye, illetve ezek bevezetése a hazai piacra, de fontos lépés a kollektív marketingprogramok megléte is (lásd bormarketing, gyógyszer- és gyógynövénymarketing stb.), sőt az 1996 őszen megrendezett OMÉK is ezt szolgálja.

- Fontos felismerés, hogy egyre nyitottabbá váló piacunkon csak a fogyasztói igények felkeltésével, garanciák, sztenderdek révén, versenyképes csomagolással stb. biztosítható a magyar termék hazai keresletének fenntartása vagy növelése. Ennek a gondolatsornak intézményes megalapozását jelenti az 1996-os év első felében létrehozott Agrármarketing Centrum, mely hangsúlyosabban az élelmiszerek hazai elismertségének és ismertségének fokozását hivatott elérni, de exportunk fokozását, hagyomá-

Változtatni szükséges az agrárpolitikán, a támogatások szintjét mérsékelni kell, különben öngerjesztő rendszerként kezelhetetlen terméktömegeket, terméktöbbleteket produkál, ami csak állami beavatkozással vonható ki a piacról.

Több létező és jó néhány potenciális lehetőség áll ma is rendelkezésre annak érdekében, hogy védjük piacainkat, termelőinket a tisztességtelen verseny káros hatásaitól.

nyos piacainkon piaci részesedésünk növelését, alternatív piacokon pedig termékeink piaci bevezetését is hivatott támogatni, külpiacra jutási esélyeinket javítani.

• Fontos, de kihasználatlan, potenciális piacbiztosítási eszköz a szociális ételmisszer-ellátás megszervezése, az ezirányú elosztórendszer és hozzáférési

Konfliktusoktól terhes terület

az ételmisszer-gazdaságban a termelő, feldolgozó, kereskedő érdekellentéte, melynek alapja a jövedelmi lánc szétdaraboltsága.

szisztéma meghonosítása. Az USA-ban 1961 óta működő rendszer amellelt, hogy megszüntette az éhínséget, hatalmas belső piacot teremtett a hazai előállítású ételmisszerek számára. A léptékek érzékeltetése végett érdemes megemlíteni, hogy az USA agrártámogatási büdzséjének felét ma már erre a belső, szociális szempontú piacteremtésre fordítják. Ez a speciális piacnyitás sokat segítene Magyarországon is a termelők biztonságának megteremtésében, a termelési színvonal megőrzésében, az ételmisszer-fogyasztás – fizetőképes keresletképzés révén való – növelésével, de humanitárius aspektusa sem lebecsülendő.*

Örökös konfliktus

Konfliktusoktól terhes sajátos területe a piac-, illetve termelővédelem problémakörének az ételmisszer-gazdaságban a termelő, feldolgozó, kereskedő érdekellentéte, melynek alapja a jövedelmi lánc szétdaraboltsága. A piaci szereplők ellenérdekeltsége örök konfliktushelyzet forrása, és a piaci szereplők, jóllehet termékpályák szerint jórészt terméktanácsokba tömörültek, szervezeti rend szerint szövetségek, érdek-képviselői szerveik szintjén is érvényesíteni próbálják (főleg az állammal szembeni) érdekeiket.

Tipikus konfliktusforrás a sertés-termelők és a vágóhidak, húszüzemek érdekellentéte. A sertés ára ugyanis többnyire akkor magas, ha kevés van belőle. A magas felvásárlási árak viszont növelik a termelési kedvet, így megindul az állomány növekedése.

De ha kevés a felkínált árualap vagy úgymond, heterogén a minőség, akkor a feldolgozók többnyire bebizonyítják, hogy mennyivel előnyösebb lenne hűtött fél-disznót behozni például Dániából, hisz az legalább

egységes minőségű, könnyen feldolgozható, és ennek révén megőrizhetőek lennének exportpiacaink. A kiküzdött import természetesen letöri a sertéspiaci árakat, ami csökkenti a sertésstartás jövedelmezőségét, ennek révén a sertésstartási kedvet. Exportra kerülnek a malacok, majd ismét hiány lesz a piacon, ami megint felveri a felvásárlási árakat, és kezdődik minden előlről.

Természetesen ilyen típusú konfliktusok megtalálhatóak a cukorgyárak és a cukorrépa-termelők között csakúgy, mint a búzatermelők és a malomipar, a növényolajipar és a napraforgó-termelők vagy a dohánygyárak és a dohánytermelők esetében. A lényeg, hogy a feldolgozók ahelyett, hogy megszerveznék, koordinálnák a termelőket, biztosítanák a termelői hátteret, inkább a könnyebb ellenállást jelentő átmeneti problémakezelést lehetővé tevő, egyúttal olcsóbb megoldást is kínáló import felé fordulnak.

A piacvédelem direkt eszközeinek vázolt leépülése megállíthatatlan importnövekedést indukálhat, és kétséges, hogy a monetáris politika megmaradt eszközei elégséges védelmi szintet szolgáltatnak a jövőre nézve azok számára, akik nem bírják a hatékonysági versenyt, illetve a konkurenciaharcot.

A privatizáció magas foka, a külföldi működő tőke tartós és aktív jelenléte feltehetőleg segíti a hazai termelés konkurenciaharcban való helytállását, más típusú védelemre azonban nemigen lehet számítani. Az import beáramlásának fékezését – sokoldalú nemzetközi kötelezettségvállalásaink miatt – nem vállalhatjuk fel.

Annak érdekében, hogy az eddig biztatóan javuló kereskedelmi mérleg a nagy importterhelés következtében ne boruljon fel, egyetlen eszköz marad, és ez az offenzívabb exportpolitika.

Ebből a szempontból megszívlelendő az a gondolat, miszerint Magyarországon a szükségleteket (egyensúlyi árakat) meghaladó terméktömeg nem feltétlenül exportminőségű. A gazdasági növekedés beindulásával pozitív irányba mozduló fogyasztás viszont éppen talán ezen okoknál fogva – nem feltétlenül jelenti a hazai termék fogyasztásának fellendülését, hanem elsődlegesen az import számára jelent keresletet. Vagyis a fogyasztás bővülése importigényes folyamat, ami egyértelműen rontja a kereskedelmi mérleget.

Éppen ezért Magyarországon nem választható el egymástól az exportösztönzés és a beruházási, illetve fejlesztési politika (lásd a GATT-WTO belső támogatási, illetve exporttámogatási korlátozások eltérő megítélése).

A cél tehát az, hogy eszközök nélkül, illetve igen korlátozott mozgástérben hogyan lehet modern piacvédelmet és egyezményeinket, vállalásainkat akceptáló exportösztönzési rendszert kialakítani.

Mindezt tetézi, hogy 1998 elején megkezdődnek a csatlakozási tárgyalások az EU-val.

Az elkövetkezendő néhány hónap legnagyobb kihívása tehát az, hogy vajon ki tudunk-e alakítani és be tudunk-e vezetni egy modern piacvédelmi és ex-

* A szociális ételmisszer-ellátás amerikai rendszeréről lapunkban már beszámoltunk. – M & M 1997/1., 56. old.

portöztönzési rendszert, amely alapul szolgálhatna a csatlakozási tárgyalásokhoz, illetve amelyikre akár hosszú távon is építhetjük a hazai piacvédelmet és exportpolitikát. Még direkterben fogalmazva és belátva azt, hogy az eléggé átgondolatlan liberalizációs lépések következtében idő előtt elvesztett alkulehetőség miatt leszegényedett piacvédelmi eszköztárunk már most sem alkalmas érdemi piacvédelem működtetésére, az EU tagjává válva pedig az egységes belső piacon dúló konkurenciaharc és az abban való helytállásunk határozza meg mozgásterünket, azt kell mondanunk, hogy a defenzív eszközök kora lejárt, éppen ezért az offenzív eszközök alkalmazására kell a hangsúlyt helyezni.

Az offenzív eszközök között pedig az exportöztönzőkön kívül a tőkeimport kínálatbővítő, importcsökkentő szerepvállalását találjuk. Normális és eredménnyel kecsegtető válaszunk tehát a problémára csak exportoldalón lehet, bár az exportöztönzés mai gyakorlata nem lehet kiindulópontja a távlatos gondolkodásnak.

A jövő agrárpolitikája

Az EU-val folytatott kereskedelem kapcsán három fontos területre kell hogy koncentráljon a jövő agrárpolitikája.

- Egyrészt versenyképessé kell tennie a fő ágazatokban folyó termelést. Itt a versenyképes gazdasági méret kialakítása érdekében a birtokkoncentráció, a hosszú távú bérleti szerződéses rendszer, a bérleti jogviszonyra is érvényessé tett jelzálogrendszer és hosszú távon a hitelezés alapfeltételét jelentő földhitelezési intézet megalapítása fontos teendők, de lényeges kérdés a műszaki-technikai színvonal lényegesen gyorsabb emelése, az integráció széles körben történő terjedésének ösztönzése, a képzési és szaktanácsadási rendszer támogatása csakúgy, mint a hatékonysági küszöb szerinti támogatás megvalósítása.

- Másrészt agrárgazdaságunkon belül is meg kell különböztetnünk a versenyszférát a szociális indíttatású gazdálkodástól. Eltérő és nem egymásra épülő támogatási rendszert kell kialakítani e habitusában, céljaiban egymástól alapvetően eltérő agrártermelés tekintetében. Ma a kedvezőtlen adottságú vidékek agrártámogatása a hatékonysági hátrányok mérséklését tűzi ki célul, egyfajta kompenzációt jelent arra az esetre, ha a normativitás általános elve szerint ezeken a te-

rületen is ugyanolyan versenyfeltételeknek kitett (értelemszerűen hasonló szerkezetű) agrártermelés folyik. A támogatási rendszer tehát a teljes mezőgazdasági területre vonatkoztatott általános termelési ösztönzést fogalmaz meg, amikor normatív alapokon egalizálja a különböző kondíciójú igénybevevőket, pusztán egyfajta kaptafa-elv szerinti kompenzációval kívánja kárpótolni a termelési feltételekben önhibájukon kívül hátrányban levőket. Ezzel implicite azt sugallja, termeld ugyanazt, mint a jó kondíciójú területeken gazdálkodók, a többlet-ráfordításaidat pedig részben vagy egészben megtérítem. Ez az egy szintre hozás elvét közvetítő támogatási rendszer termelési kényszert közvetít, és nem azt, hogy minden mikro-körzet szabadon éljen az adottságaival, helyi sajátosságaival, és maga döntse el, hogy a kapott támogatást a mezőgazdasági tevékenység sokszínűségének kibontására vagy speciális termelési struktúrák fejlesztésére fordítja, esetleg az adott táj más értékeinek feltámasztására összpontosítja. Egy ilyen szelektív támogatási elv érvényesülése esetén várhatnánk azt, hogy az elmaradott térségek gazdálkodói a környezetet legkevésbé terhelő (az ún. fenntartható fejlődés elméletét valló) termelési szerkezetet alakítanak ki, és ennek révén bázisává válnak a piaci réseket kihasználni tudó, kiegészítő termékeket előállító termelői rétegnek.

- Harmadrészt szelektív ágazati agrárpolitikát kell megfogalmazni, melyhez szelektív támogatási rendszert kell társítani. Ugyanakkor az említett piaci korlátok saját érdekünkben történő akceptálása mellett indokolt lenne:

- főbb piacaink sajátosságait szem előtt tartó marketingmunkát folytatni,

- a kereskedelmi fő irányoknak megfelelő piacrajutási stratégiákat kidolgozni,

- a hosszú távú kereskedelmi hitelezés lehetőségét az agrárpolitikai célok érdekében állítani,

- az exportárualap-előállítás finanszírozását a kereskedelmi bankok bevonásával kidolgozni és a bankoknak nyújtott támogatások révén biztosítani,

- alternatív agrárpolitikát megfogalmazni annak érdekében, hogy szélesíthessük kínálatunkat az Unió által kevésbé diszkriminált termékkörökben, de azon egyszerű oknál fogva is, mert kondícióink (támogatási forrásaink) és lehetőségeink (a GATT-megállapodás szerinti belső támogatások nagyságrendjét, összetételét illetően) korlátozottak.

Ami képességeinket illeti, a nemzeti agrárprogramról folyó

Agrárgazdaságunkon belül is meg kell különböztetnünk a versenyszférát a szociális indíttatású gazdálkodástól.

Eltérő és nem egymásra épülő támogatási rendszert kell kialakítani.

Egyes területeken 7-8 évvel ezelőtt jobb színvonalon álltunk, mint ma. Itt találjuk az oktatásra, kutatásra, a piaci információs rendszerek kialakítására nyújtott támogatásokat.

viták, reményeink szerint, többlettámogatást eredményeznek a műszaki színvonal növelésére, versenyképességünk fokozására a kompetitív termelésben.

Ami pedig lehetőségeinket illeti, meg kell végre értenünk, hogy támogatási céljaink és a támogatások nagyságrendje, különösen ott, ahol a támogatás az adott termékek mennyiségi növelését célozza, erős korlátok közé szorul. A GATT-megállapodás két fő területet kínál az agrártámogatások szintjének fenntartására vagy növelésére. Az egyik terület a közvetlen jövedelentámogatás (melynek révén mód nyílik a gazdálkodók jövedelembiztonságának javítására), a másik az ún. „green box”-ba tartozó támogatások köre. Ez utóbbira gondolva, a megengedett támogatások között nálunk sok szempontból hiányosan vagy kezdeti állapotban leledző területeket találunk. De az is előfordul, hogy egyes területeken 7-8 évvel ezelőtt jobb színvonalon álltunk, mint ma. Hogy csak néhány területet említsünk, itt találjuk az általános szolgáltatásokat, mint

– az oktatásra, kutatásra, a piaci információs rendszerek kialakítására nyújtott támogatásokat, a minőség-ellenőrzés fejlesztésére, a marketingre, az exportpromóció és szaktanácsadás támogatására adott költségvetési forrásokat,

– fontos, hogy a GATT nem tiltja az export hitelkamat és garancia támogatását, ezért ez kihasználha-

tó lehetőséget jelentene a piacrajutás segítésében és az exporttámogatás kiváltásában.

Összességében a GATT-megállapodás 12-féle mentességi politikát sorol fel a green boxban, így az ágazati agrárpolitika megfogalmazása kapcsán az ebben rejlő lehetőségeket is célszerű lenne kiaknázni. A teljesség igénye nélkül indokolt kiemelni a közösségi marketingprogramokat, az élelmiszersegélyt, mint belső piacnyitási lehetőséget, a gasztronómia és turizmus összekapcsolását, az információs rendszerek fejlesztését, a piaci transzparencia fokozását, a mezőgazdasági termelés diverzifikálásának növelését, a piaci infrastruktúra, intézményrendszer és logisztikai rendszer fejlesztését, a strukturális átalakítást és a regionális fejlesztés ösztönzését, a kutatás, a fejlesztés, az oktatás és a minőség-ellenőrzés támogatását. Hathatós központi kezdeményezések és ágazati programok hiányoznak ma Magyarországon, s ha nem is a nulláról kell elkezdni az építkezést, mint a közösségi marketingprogramok esetében vagy a csoport- és a regionális marketing kapcsán, akkor is érzékelhető a korszakos lemaradásból fakadó hátrány.

Szerzőnk
az FM Közgazdasági és Informatikai Főosztályának
tanácsosa

PC WORLD

Nemzetközi számítástechnikai magazin CD-ROM melléklettel

Öt évvel ezelőtt jelent meg először a **PC WORLD** nemzetközi számítástechnikai magazin. Folyamatosan növekvő népszerűségét jól bizonyítja, hogy az eladott példányszáma hónapról hónapra növekszik, s a számítástechnikai havi lapok között tartósan piacvezető. Több mint 80 oldalon híreket, részletes hardver- és szoftverleírásokat közöl, az új termékek bemutatásával, tesztek ismertetésével biztosítja, hogy a kezdők, haladók és a profik is találjanak olvasnivalót.

1997 januártól havonta 650 MB-nyi válogatott shareware és freeware segédprogramot, játékot és multimédiás szoftvert kínál CD-ROM mellékletén, valamint elérhetővé teszi a világhálózatok (Internet és CompuServe) eléréséhez szükséges legújabb ingyenes szoftvereket is. Alkalmanként neves szoftvergyártók értékes programjai is helyet kapnak a CD-ROM-on.

Nyomatott példányszám: 21 000
Megjelenés: minden hónap első péntekén
Egy példány ára: 685 Ft
Éves előfizetés: 6840 Ft

 IDG
INTERNATIONAL DATA GROUP

Megrendelés és hirdetésfelvétel:
IDG LAPKIADÓ KFT.
Telefon: 156-8291; Telefax: 156-9773
<http://www.idg.hu/>